

ROMANTİZM VE ROMANTİZM AKIMININ FOTOĞRAF SANATINA ETKİSİ

Kemal GÖK*

Özet

Romantizm, 18 yy. sonrasında ilk önce İngiltere, Fransa ve Almanya'da ortaya çıkan sanat çevresinin usu sınırsız bir güç olarak hayata geçirmeye çalışarak, sanatta, edebiyatta ve felsefede toplumun geleneksel kültüründe önemli rol oynayan sanat akımıdır. En önemli gelişmeyi 1790-1850 döneminde yaşadı. Klasizme karşıt olarak ortaya çıkan romantizm; yabancılık, çekicilik, duygusallık, aşırılık, düşsellik konularını işledi ve dramatik olarak betimlemeye çalıştı. J. J. Rousseau, A. W. Schlegel, Goethe, Schiller gibi yazarlar; Constable, Turner, Corot, J. Thomson, Thomas Gray, W. Collins gibi ressam; Tieck, W. Cowper, W. Blake, gibi şairler romantik temaları ilk kez ortaya koyarak, romantizm akımının öncü sanatçıları oldular. Romantizm Akımı özellikle Avrupa'da etkisini gösterdi ve bütün dünyaya yayıldı. Her ülkede farklı tarzda gelişme gösteren romantizm akımı özellikle edebiyat, müzik ve resim sanatında yeni anlayışların temellerini attı. Fotoğrafın icat edilmesinden sonra romantizm, fotoğraf sanatında da etkisini gösterdi.

Bu çalışma; romantizmin resimde, edebiyatta gösterdiği etkinin, fotoğraf sanatında görünüşünü ve fotoğraf sanatına olan etkisini, yine romantik tarzda çalışma yapan fotoğrafçıların çalışmalarına dayanak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasizm, fotoğraf ve sanat, ressamlar, fotoğraf, Romantizm.

ROMANTICISM AND THE INFLUENCE OF ROMANTICISM FLUX ON PHOTOGRAPHY ART

Abstract

Romanticism is the an art movement which plays a key role in art, literature, philosophy and in the traditional culture of the society -the art community that emerged afterwards 18th century in England, France and Germany tried to carry mind into life as an immense force. The movement had its most important moments between 1790-1850. Romanticism, which raised as an opposition to Classicism, dwells such as savagery, attraction, sensuality, excessiveness, imaginarieness and it took on a dramatic way of description. Authors such as J. J. Rousseau, A. W. Schlegel, Goethe, Schiller; painters such as Constable, Turner, Corot, J. Thomson, Thomas Gray, W. Collins; poets such as Tieck, W. Cowper, W. Blake became the Pioneer artists of Romanticism movement through putting forward the first romantic themes. The movement of Romanticism especially had an impact in Europe and made its way to whole world.

* Uzm., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü.

Romanticism, which had different developments in each country, had set the fundamentals of new understandings in the art of literature, music and painting. After the invention of photography, Romanticism also demonstrated its influence its influence in the art of photography.

This study examines the influence of Romanticism on photography, as well as on painting and literature, based on the work of photographers whose style are influenced by Romanticism.

Keywords: Classicism, photograph and art, painters, photograph, Romanticism.

Giriş

Romantizmde, yeni yaşam biçiminin insanların üzerinde etkili olması Kant ve Kierkegaard gibi filozofların felsefi düşüncelerinin önemli payı vardır. Kant ve Kierkegaard romantizmin felsefi düşüncesinin alt yapısını oluşturarak romantizm akımının tarihsel rolüne muazzam katkı sağladılar. Romantizm düşüncesinin birer unsuru olan usu, sınırsız güç olarak kullanmak, coşkuyu, duyguyu, kaygıyı ve düş yoğunluğunu en üst seviyede yaşayarak, sanat ve edebiyatta yeni anlayışın temelini atmak, romantizm akımının hayata geçirmeye çalıştığı yeni yaklaşım biçimiydi.

Romantizm akımının İngiltere ve Avrupa’da etkili olması insanların yeni olan bu akıma karşı ilgisinden kaynaklanıyordu. Çünkü ileri sürülen düşünce biçimi yeni anlayışın ve yaşam tarzının başka bir şekilde hayat bulma çabasıydı. Romantizm, endüstrinin gelişme gösterdiği İngiltere, Almanya ve Fransa’da başladı ve Avrupa’ya yayıldı. Romantizmin geliştiği dönemde Avrupa feodal sisteminde hızlı çözümler oluyordu ve kapitalist sistem biçimi oluşuyordu. Bundan dolayı romantizmin hayata geçirmeye çalıştığı yeni yaşam biçiminde en çok sanat çevresi etkileniyordu. Bütün dünyada etkisini gösteren romantizm akımının amacı, Neo-klasik düşünce yapısına karşı yeni bir yaşam biçimini hayata geçirmeye çalışmaktı. Dönemin yazarları, ressamaları ve şairleri romantizmin alt yapısını oluşturan eserler verdikçe ilgi büyüyor ve yayılmaya devam ediyordu. En çok sanat, edebiyat, müzik ve mimari alanında etkisini gösteren romantizm başarılı eserlerin meydana gelmesinde rol oynadı. Romantizm gelişmenin zirvesindeyken fotoğrafın icat edilmesi, romantizm ruhu ile bağdaşan büyük bir hayal daha gerçekleşiyordu. Artık insanlar bu yeni icat karşısında kendi suretlerini bambaşka biçimde görmeye başlıyordu.

Bundan dolayı fotoğraf, romantizm akımıyla en çok etkileşim içinde olmaya başlayan sanat dallarından biri oluyordu. Fotoğraf sanatının

romantizmden etkilenmesi önemli eserlerin üretilmesine neden olurken, günümüzde bu akımın izlerinin hala devam ettiği görülmektedir.

1790-1850 Döneminde Avrupa ve İngiltere’de Romantizm

Romantik: 1. Davranışlarında duygu ve coşkunun aşırı ölçüde etkisi bulunan, 2. Romantizm ile ilgili, 3. Romantizm çağında olan yazar. Romantizm, (Fr. Romantisme) 18. yy. sonunda başlayan duygu, coşku ve sembolle aşırı yer veren sanat akımı. (Türkçe Sözlük, 1998: 1865). O yıllarda bütün genç ruhları esrarlı bir ürperiş dolaşmaktadır. Herkes yeni edebiyatın cazibesine kaptırmıştır kendisini. Bütün ihtişamıyla romantizm bir fırtına gibi kopmuştur. Romantik hareket önce resim atölyelerinde başlar sonra edebiyata geçer. Daha sonra yetişenler, yaşayış ve davranışlarıyla burjuvaziye meydan okudular. (Gautier, 1975: Önsöz). Romantik sözcüğünün, önceleri bir sıfat olarak kullanılması Fransızca ve İtalyanca da “Romanzesco” sözcüğünden gelir. Romantik sözcüğün Avrupa’da yayılmasındaki anlamı, eski şövalye romanları, saz şairleri (trubadur) çağını anımsatan anlamına geliyordu. 18.yy.dan sonra hümanizm, klasik uygarlığın önüne geçmek için usu sınırsız güç olarak kullanmaya başladı. Avrupa’da sanatta felsefede toplumun geleneğinde ve kültüründe ya da siyasal alanda önemli rol oynadı. Romantizm 18. yy’dan sonra bazı yazarların eserlerinde betimlediği yabanılık, garip, çekici gibi ifadeler nedeniyle romantik olarak tanımlarlar ve sıfat olarak kullanılan bazı kelimeler gündelik yaşama girer. İngiltere’de James Thomson ve Thomas Warton tanımlanamayan düşü dile getirmek için romantik kelimesini kullanırlar. Daha sonra Almanya ve Fransa’da Romantik sözcüğü edebiyatta kullanılmaya başlanır. 18. yy. sonlarına doğru J. J. Rousseau “Bir yalnız gezenin düşleri” adlı eserinde konuya değinmektedir. A. W. Schlegel 1801 yılından itibaren klasik edebiyata karşı romantik edebiyatı daha belirgin hale getirmeye çalıştı. Öte yandan şair Tieck, şiirlerini Romantische Dichtungen olarak adlandırdı. Schiller, “Orleans Bakiresi” adlı oyununa “Bir Romantik Şiir” dedi. Goethe, romantik ve klasik ayrımının yazınsal alanda kullanılmasına karşı çıktı. Romantizm Almanya’da Trubadur’ların (Ortaçağ Fransa’sında gezgin halk şairlerine verilen ad) şarkıları Hristiyan anlayıştaki şiiri tanımladığı şeklinde ifade edildi.

Türk edebiyatında da romantizm etkileri görüldü. İlk roman çevirileri, 1862’de Fransızcadan basit olan çevirilerin yapılmasıyla başladı. Fenelon’un romanını Yusuf Kamil Paşa “Terceme-i Telemak” olarak çevirdi. Daha sonra

Türkiye’de romantizm, Tanzimat fermanı ile başlayan batılılaşma hareketi doğrultusunda romantizmle ilgili örnekler verilmeye başlandı. Hugo, Dumas, Gothe ve Schiller’den ilk romantizm çevirileri yapıldı. Bu dönemde ilk çeviri, ilk düz yazı, ilk anı, ilk deneme, ilk resmi gazete Takvim-i Vakayi (1830), İlk özel gazete: Tercüman-ı Ahval (Şinasi ve Agâh Efendi 1860) gibi önemli adımlar atıldı. Fransız edebiyatının etkisinde kalan tanzimat yazar ve şairlerinin, romantizmin Avrupa temsilcileri sayılan V. Hugo, Lamartine, Alfred de Musset gibi yazarların eserlerini Türkçeye çevirdiler. Bu yazarların toplumcu anlayışları ve siyasi yönelimleri Tanzimat yazarlarını etkilemişti. Romantizmin geniş hayalleri, tabiata karşı olan duyarlıkları ve coşkuları Ahmed Mithad, Abdülhak Hamid, Namık Kemal, Recaizade Ekrem gibi yazarları derinden etkiledi. H. Ziya Uşaklıgil, H. Edip Adıvar, Y. Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarların gerçekçiliğe yönelmiş yazarlar olmasına rağmen bu yazarların eserlerinde de romantizm özelliklerine rastlanmaktadır.

Yeniçağın başlamasıyla, mimaride Barok üslupta gelişmeler olmuş, yatay ve dikeyler yerini süse bırakmış ve işlevinden uzaklaşmıştı. Barok’ ta özenle süslenen ve düzenlenen parklar, bahçeler Rokoko döneminde kırsal alanın özgür havasına doğru gelişme olmuştu. 19. yy ‘da Avrupa’nın kuzey ülkeleri doğal ortamda oluşan ağaçlar, kayalıklar, dağların vahşi atmosferi ilgi çekmeye başlamıştı. Avrupa’da İngiliz bahçeleri olarak bilinen düzenlenmiş ve süslenmiş bahçeler, özgür ruha sahip sanatçıların ilgisini çekiyordu. Fransız parkları adı verilen park ve bahçeler, sosyetenin zevk ve eğlence yeri olarak işlev görüyordu. İngiliz bahçeleri daha sade yaşam tarzını benimseyenlerin ilgisini çekiyordu. Avrupa’da sanat çevresi belli bir biçim ve renk yaşamaktansa yeni yöntemler arayışına giriyordu. Özellikle İngiltere’de bireyin mutluluğu, özgürlüğü ve söz sahibi oluşu burjuvalar tarafından kabul görmesi, liberal ekonominin hazırlanmasına neden oluyordu. Bundan dolayı sanatçılar doğanın özgür ortamına yöneldiler. Edward Young 1742-44’te gecelerin romantik ruhu “The Complaint or Hight Thoughts” adlı eserinde bu durumu dile getiriyordu. Thomas Gray 1739’da Alp dağlarına yaptığı gezide, dağ yaşamının önemini belirtiyordu. Voltaire 1731’de İngiltere’ye yaptığı gezide “Lettres sur Les Anglais” ile J. J. Rousseau’nun fikirleri doğacı görüşü paylaşıyordu. Çin bahçelerinin doğal yapısı Avrupa’nın ilgisini çekiyordu. Ressam William Kent (1684-1748) ilk kez doğal manzara resmini yapıyordu, (Turani, 2010: 495-496). Doğallık, yabanılık dünyanın neresinde olursa

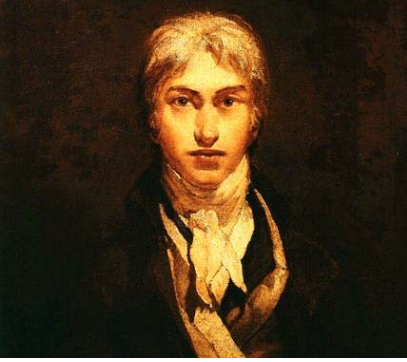
olsun romantiklerin ilgisini çekiyordu. Özgürleşmek adına uygulamaya çalıştıkları değişimi, kendilerinden önceki yaşam biçimine karşıt olarak yeni bir yaşamı biçimlendirmeye çalışıyorlardı. Romantik sanatçının iç dünyası, duyguları ve kendi gücü onun yaşam kaynağıydı. Romantizmde doğal güzelliğe büyük hayranlık söz konusudur. 1760-1770 döneminde İngiltere ve Roma’da Neo-klasik üslup dışında resim yapılarak romantizmin temelleri atılır. İngiltere’de, William Blake, William Turner, John Constable manzara resmini yaparken fırtınalı gökyüzü ve deniz resimlerinde, korkuyla birlikte doğaya hayranlıklar ortaya koydular. Işık ve renk atmosferdeki dramatik etki için yapılıyordu. Fransa’da ise Eugene Delacroix dinamik resimleri ile döneme damgasını vuruyordu. Bir diğeri de Theodore Gericault’tur. Almanya’da Romantik akım, Caspar David Friedrich’in katkılarıyla gelişme göstermiştir. (Şenyapılı, 2004: 4. 6).

1815’ten sonra romantizm sözcüğü ifadesini bulur ve ilk önce İngiltere ve Almanya’dan sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılır. Romantizm, belirli bir üslup benimsemeyerek coşkuyu, düşselliği, melankoliyi, kaygıyı yaşayarak doruk noktasına taşıdı. Turner ve Delacroix’da coşkuyu yaşarken, Shakspeare, Byron, Hugo’da dile getirilen fırtınalar, uçurumlar, hayal gücünün getirdiği diğer öğeler önemli yer tutar. Romantizm’de akıl ve sağduyunun karşısında coşku ve hayal ön plandadır. Dış dünya abartılarak betimlenir, Orta çağ efsaneleri ve din duygusu önem kazanır. Duygu ve düşünceler şairane olarak dile getirilir (Claudon, 1999: 7,8). Klasik dönem sanatçısı Jacques- Louis David, toplumsal yaşamı etkileyecek kadın ve erkeklerin Roma dönemindeki gibi giyinmeleri veya eski Yunan-Rönesans dönemine dönülmesinin daha iyi olacağını söyler. Bu eğilimin gelişmesinde Alman sanat tarihçisi Johann Winckelmann’ın Eski Yunan Sanatı hakkındaki çalışmalarında kullandığı “soylu, sadelik, dinginlik ve görkemlilik” deyişi klasik sanatın tanımı olarak benimsenmiştir. (Şenyapılı, 2004: 16. 17). Romantik akım İngiltere’de edebiyat alanında önemli gelişmeler kaydederken, mimarlık ve diğer sanatlardaki durumun böyle olmadığı görülüyor. Edebiyatta romantizm, doğanın yapaylığa, duygunun usa, basitliğin görkemliye, inancın kuşkuculuğa tepkisidir. Romantik şiir doğaya, eski uygarlıklara saygılı saf, kuşkusuz bir gelecek için yeni bir heyecanın oluşmasını ifade eder. Bu ifade de soylu Yunanlının, erdemli Romalının ve Dindar Ortaçağ şövalyesinin keşfedilmesinde rol oynar. Romantiklik, hayal gücünün yoksunluğuna, düş gücünün olmadığı bir ortamla çatışmayı dile

getirir. Romantizm akımı,18. yy. Rasyonalizm ve Rokoko içinde oluşmasına devam eder. (Pevsner, 1977: 164). Esas etkisini, 1790–1850 döneminde Avrupa’da gösteren romantizm, edebiyat, müzik ve resimde yeni anlayışların temellerini attı. Romantizmin özünde, insanın ruhsal durumunun özgür ifadesinin yaşamda kendine hayat bulması anlamına gelir. Özellikle edebiyat’ ta belli bir kitlesel duyarlılığa erişen romantizm, klasik edebiyata tepki olarak doğmuş, Victor Hugo’yla gelişmesini sürdüren romantizm, daha çok yaşamın önünde engel teşkil eden bütün kurallara karşı, insanın düş gücünü hayata geçirmesiyle özgür bir ruha sahip toplumda huzursuzluğun düzeleceğini savunmuştur.

Lord Bayron’un şiirleri, genç romantiklere yeni, taze, renkli ve onları mest eden bambaşka lezzetler veriyordu. Bu durum baş döndürücü bir hızla ilerliyordu. Genç romantikler, klasikçilere alay etmek için perukacılar diye hitap ediyorlardı. (Perukacılar, romantizm devrinde alay etmek için klasiklere takılmış isim, Gautier, 1975: 4). Bazı gençlerin romantik şiir yazmalarına ailelerin tepkisi vardı, onları mirastan mahrum edeceklerini bile söylüyorlardı. (Gautier, 1975: 4. 5). Romantizm, boy gösterdiği alanlarda aşkın bir yaşam biçimi oluşturmaya devam ederken, diğer taraftan halk arasında geleneksel yaşam biçimi aşırı olumsuzluğa meydan vermeden devam ediyordu. 1830’da Madrid yakınlarında yapılan bir tiyatro gösterisinde, romantiklerle klasikçiler arasında bir çekişmenin olmadığını ve iki tarafın birlikte oyunu alkışladığından bahsedilmekte. (Gautier, 1975: 71). 19. yy’ da romantizmle birlikte sanayi devriminde de büyük keşifler ve icatlar yapılıyordu. Sanayi ürünleri fuarları düzenleniyor, fabrikalar kuruluyor ve şehirleşmede kalabalıklaşma artıyordu. Düzensiz gelişme aynı zamanda halkın sağlığını tehdit ediyordu ve yoksulluk gittikçe artıyordu. Yöneticiler yeteri kadar sorunu çözmede başarılı olamıyorlardı. Bu durum romantik sanatçıları derinden etkiliyordu. Kasvetli yaşamı resmine aktaran William Turner, (1775-1851) ve John Constable (1776-1837) doğadaki ışığın etkisini, dinamizmini öne çıkartarak romantik akımının öncüleri sayıldılar. (Fotoğraf. 1-2). (Gautier, 1975: 60). Geleneğin parçalanması Turner ve Constable’nin en çok karşı karşıya kaldıkları sorundu. Onlar resimde, devingenliği ve dramatik etkiyi oluşturmak için çaba gösteriyorlardı. Aksine, belirlenmiş bir konu üzerinde çalışmak için zaman harcamak istemiyorlardı. Romantik resamlardan Alman Caspar David Friedrich (1774-1840) manzara resimlerini yaparken Schubert dinleyerek çağın romantik ruhunu

yansıtmaya çalışıyordu. (Gombrich, 1992: 391-394) Sanat tarihinde en çok beğenilen ressamlar arasında yer alan Eugene Delacroix, 1850’lerde gelecek kuşakların unutamayacağı ressamlardan biri olarak bahsediliyordu. Fransız sanat tarihçisi Theophile Gautier, “Delacroix o kadar büyük patırtı gürültü ve ateşli çekişme içinde yaşıyor ki düşünmek bile istemez insan. Ona karşı her türlü hakaretler mubah görülüyordu. Kudurmuş delinin biriydi o, doğduğu yere Charen toria’ya yollanmalıydı” şeklinde yazar.

Fotoğraf, 1. William Turner, (1775-1851) ‘Self Portrait’, 1799, Tate Gallery, London.

Fotoğraf, 2. John Constable (1776-1837) Self-portrait 1806, pencil on paper, Tate Gallery, London.

Delacroix, çirkin, kaba olanı, acayip olanın resmini yapmayı seviyordu ve resimleri sergilemelerden men ediliyordu. Hakaretler, saldırılar onu yıldıramıyordu. Hayatı boyunca yaşadığı savaş alanını terk etmedi. 1855’te uluslararası sergide resimleri büyük övgü alarak, yapılan saldırılara karşı bir cevap niteliği kazandı. (Gautier, 1975: 117). Avrupa’da romantizmin yayılmasında en büyük hayranlık duyulan ve örnek alınan yazar V. Hugo’dur. Tiyatro ve Baladlar yazarı Zorrilla’da, V. Hugo gibi önem kazanmaktaydı.

Haz ve coşkuyla ilgili ilk kuramlardan 18.yy. da duyarlılığın üstünlüğünü ilk inceleyen rahip Andre’nin söz ettiği söylenebilir. 1718’de “şiir ve resim üzerine eleştirel düşünceler” adlı yapıtı grafik ve resim sanatında temel ilkelerinden biri olmuştur. Tuhafliklar, boşluklar, engebeli dağlar, kırlar, birbirinin üzerine yığılmış belirsiz kütleler ile doğanın olağanüstü görkemliliği, sert ve kaba görüntü karşısında coşku ve şaşkınlıklar ressam Constable (1776-1837), Turner (1738-1829) ve Corot’da (1796-1875) görülen büyük gökyüzü aynı anlayışı anlatır. İngiltere’de James Thomson (1700-1748), Thomas Gray (1716-1771), William Collins (1721-1759) doğadan esinlendiler. Thomas Chatterton (1752-1770), William Cowper

(1731-1800), William Blake (1757-1827) gibi şairler de geleceğe özgü romantik temalar ortaya koydular. Fakat kendilerinin birer öncü nitelik taşıdıklarından bilgileri yoktu. İlk döneminde Goethe de böyleydi. Diğer yandan Macpherson'nun Ossian'nın şiirleri, Goethe'nin (1749-1832) 1774'te yayımlanan ilk romanı "Dei Leiden Des Jungen Werther" Genç Werther'in Acıları adlı romanı, romantizmi besleyen birer kaynak oldular. Oysa Alman romantizmi homojen özellikteydi. Burger (1747-1794), Klinger (1752-1831), Herder, usun, bilginin temel aracı olduğunu kabul etmediler; sezgi ve duyarlılığı ustan üstün tutarak romantizmin öncülüğünü yaptılar. (Claudon, 1988: 7-12

18. yy.ın sonlarına doğru aydınlanma döneminin birlik, bölünmezlik, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik fikirleri insanların duygularını harekete geçirdi. 14 Temmuz 1789'da Bastille Hapishanesi isyancı halk tarafından ele geçirilir ve mahkûmlar serbest bırakılır. Günümüzde de kutlanan Fransa için büyük öneme sahip Bastille baskını, 6 Temmuz 1880'de Fransa ulusal resmi bayramı olarak yasalaşmıştır. Aristokrasinin çökmesine varan süreçte önemli rol oynayan romantizmin öncülerinden biri olarak kabul edilen ressam Delacroix'in payı da vardır. Çünkü sistemin olumsuz hikâyesini tuvallerine aktarmaktan çekinmiyordu. Romantizmin doruktaki yapıtlarında imzası olan Delacroix 20. yy. ressamlarınca "kendisine çok şey borçlu olunan usta" olarak bahsedilmiştir. Bu döneme rastlayan Fransız devriminin kahramanı Napolyon'un, ilk dönem romantizme olan yakınlığı pek anlaşılmalıdır. Fakat İmparator olduktan sonra Avrupa'yı kana bulamaktan geri çekinmemiştir. Fransız devriminin yapıcı yanlarını ortadan kaldıran Napolyon'un İspanya'da yaptığı katliamı, İspanyol Ressam Goya tarafından resmedilmiştir. Goya, 2 Mayıs ve 3 Mayıs 1808 Madrid halk ayaklanmasını 1814'te tuvale aktarmaya başladığı iki yapıtında, (Fotoğraf, 3-4) insanın düş gücünün yüceliğini, acılarını en yüce duyguyla etkili bir biçimde dile getirir.

Fotoğraf, 3. Francisco Goya, *The Second of May 1808*, 1814, oil on canvas, 104.7 x 135.8 in. (Museo del Prado)

Fotoğraf, 4. Francisco Goya, *The Third of May, 1808 in Madrid*, 1808, 1814-15, oil on canvas, 8' 9" x 13' 4" (Museo del Prado, Madrid)

Goya'nın bu yapıtları sanatta protest resim akımının ilk güçlü örnekleri olarak değerlendirilir. Madrid Prado müzesi'nde bulunan Goya'nın 3 Mayıs 1808 adlı eseri ile Delaroux'in Sardana Pulos'un ölümü (Fotoğraf, 5) adlı tablosu "Kara Romantizm 'in örnekleri olarak etiketlenmişlerdir. Goya, Delacroix gibi kendisinden sonra realizm ve İzlenimci hareketleri etkilemiş 20. yy. da Expressiyonizm ve Sürrealizm, Goya'dan övgüyle bahsetmiştir. (Şenyapılı, 2004: 23,29). Goya'nın iki-üç Mayıs 1808 vahşetini anlatan tabloları, İspanya tarihinde dramatik bir hikâyedir. İspanya'ya savaş açması, gelecek bir zamanda Napolyon'un devrilmesinin habercisiydi. Napolyon, İspanya politikasını bahane ederek izinsiz bir şekilde Kraliyet ailesiyle dalaşmaya başladı. Kral ve Kraliçenin yurdunu cazibeli bularak Kralı tacından vazgeçmesi için zorladı. Bu arada Madrid işgal edilmişti ve İspanya halkında huzursuzluk artmıştı. Halk, Kraliyet ailesinin çocuklarını gizlice uzaklara götürdükten sonra, birden bire Fransız birliklerine saldırdı. Goya eşit olmayan savaş halinin tuvale aktarılmasını alaylı bir üslupla yorumlayarak, at üstündeki askeri kılıçla, bıçakla kuzey Afrika'ya dalyormuş gibi yaparak, Fransız sanatının romantik hareketini adeta bekledi. (Wight, 1954: Plates 15-16). Goya'nın üç Mayıs 1808'de halk ayaklanmasını konu eden tablosu, bir bölük Fransız asker tarafından şiddet kullanarak tutsak edilen İspanyol halkının, bir gün bir gece süren, kurşuna dizme hikâyesini anlatır. Tarihte böyle bir olayın ne unutulur ne de affedilir yanı vardır. Oysa olaydan birkaç hafta önce İspanya halkı, Fransız askerlerini kendilerini

özgürlüğe kavuşturacakları şeklinde karşılaşmışlardı. Ama kısa bir süre sonra bütün İspanya halkına düşman oldular. Goya, İspanya halkının birçok değerinin yıllarca yok olmasına başından beri şahit oldu. Fransız askerlerinin İki Mayıs katliamını, gerçekliğin ötesine geçerek muazzam bir şekilde tuvale aktarırken, yardıma muhtaç insanların çocuksu hareketlerle karşı koymalarına, askerlerin bütün vahşetini nasıl sürdürdüğünü anlatır. (Wight, 1954: Commentary for color plate 19) Goya, geleneksel resim alışkanlığını yalnızca portre ressamı olarak yapmamış, Rembrandt gibi birçok asit oyma resimler de yapmıştır. Bu resimler çizgisel biçimde olmayıp, gölgeli bölgelerin açığa çıktığı leke baskı olarak adlandırılan, o döneme göre yeni bir teknik kullanmıştır. Goya, tarihsel olayları ve günlük yaşamdan betimlemeler yapmayarak, gizemli karartılar ve büyücü kadınların hayali görüntülerini imgeleştirerek diğer resimcilerden farklı bir tutum benimsemiştir. (Gombrich, 1992: 384). Klasizm ve aydınlanma fikirlerine duyulan tepkiyi ifade eden Romantizm, 18.yy.'da Avrupa'da heyecan ve özgürlük tutkularını dile getirerek, özellikle Fransa ve İspanya'da ulusal bir akım olarak anılması romantik sanatçının, soyluların, sarayın koruyucu elini çekmesi ile birlikte Fransız devriminin özgürlükçü düşüncesinde önemli rol oynamıştır.

Fotoğraf, 5. Delacroix, The Death of Sardanapalus, 1827 (oil on canvas), / Louvre, Paris, France.

Romantizm bir sanatsal üslup ve toplumsal ya da ekonomik alt üst oluşum olduğu kadar, bir düşünce biçimini de gerçekleştirmiştir. Zamanla Alman felsefi düşüncesi romantizmin temel felsefi durumuna dönüşmüştür. Fransa'da Blanqui, Proudhon ve Fourier gibi düşünürlerin ütopyik sosyalist

görüşleri, Saint Simon'nun ekonomi ile ilgili görüşleri, İngiltere'de Adam Smith, Robert Owen'in romantik görüşlerinin etkileri Alman öğretilerinde belli bir etkinliğe kavuştuğu söylenebilir.

Romantik felsefe, Kant'ın metafiziğine de dayanmaktadır. Romantik ideoloji, soyutlamanın kanıtını Kant'a dayandırdığı için bir us dışı irrasyonel ideolojidir. Hiçbir şey insanın saygınlığını belirsiz değerlere giden yolda karar veremez. Fakat romantizmin en önemli niteliği olan çağın bunalımı için felsefi açıklamayı Schopenhaur yapmıştır. Romantizmin temelinde olan aşırılığın çıkılmaz halini Nietzsche ve Wagner, Schopenhaur'un kişiliğinde gördüler.

Romantizm, Slav halklarının (Çekler, Polonyalılar) millet olmasına katkı sağlarken, Rusya'da Puşkin'in şiirlerinde de romantizm yoğun olarak işlendi. İskandinavya ülkelerinde romantizm akımı Danimarka'dan Norveç ve İsveç'e kadar yayılmaya başladı. Danimarka'da romantizmin üç önemli unsuru duygu, halk ve tabiatı. Tarihçi ve din reformcusu N. Grundtvig, Danimarka'da halk üniversitelerini kurarak toplumun yaşamında değişiklikler sağlanmasına katkı sağladı. Romantikliğin hayali olağanüstü unsurların ürünü olan Andersen'in masalları din anlayışında değişiklikler yapmasına ve Soren Kierkegaard'ın (1813-1855) felsefi düşüncesi 20. yy. felsefesini büyük ölçüde etkileyerek romantizmin tarihi sınırlarını aştı. (Larousse, 1992: 17. 31). Romantizm akımının geliştiği dönemde yaşayan ve romantizm felsefesine büyük katkı sağlayan Danimarkalı Soren Kierkegaard 1841'de "Alaycılık Kavramı" tezi ile doktorasını verdi. 1840-1855 döneminde otuz kadar kitap yazdı. En önemli eseri Ya-Ya-Da'dır. (1843) Sıkıntı Kavramı, Yaşam Yolunun Durakları, Felsefe Parçaları diğer önemli eserleridir. Doğa bilimlerini kendine rehber edinen, bilgi ve akılcılığı dışlayan, geleneksel din ve ahlak kurallarına karşı öznel hakikatin önemini savunmuştur. İncanın akıl ile uzlaşmaz olduğunu belirterek ve her ikisi arasındaki ayrımı genişleterek rasyonalizme tavr almıştır. Nesnel bilgi idealinin bireyin iç dünyasına ve insanın öznel deneyimine bir katkısı olmadığını belirtir. Sıkıntı, yalnızlık, keder gibi kavramların çözümlenmesine dayanan varoluşçu felsefe, Tanrı karşısındaki insan ve sonsuzluk metafiziğine dayanır. Kierkegaard varoluş terimini, insan için kullanır var olmak, birey olmak, alternatifi düşünen, seçen ve karar veren birey anlamına gelir. Kierkegaard akli, toplumu, kişiselliği insanın varoluşunu meydana getiren öğeleri önemsemez. Oysa gerçek felsefe kişisel bir özellik taşımalıdır. Felsefe geneli, nesnel değil, özel olanı ve öznel

olana yönelmeli. Ona göre insan yaşamının önemli olan bireyin kendi bilincinde farkına vardığı kişisel anlardır. (Larousse, 1992: 11. 284). Kierkegaard döneminde Danimarka’da feodaliteden kapitalizme hızlı bir geçiş sağlanır. Monarşiden meclisin olduğu bir düzene geçilir. Bu süre içinde kültürel yapı demokratikleşerek sosyo-ekonomik düzene geçilir ve insanların kendilerini ifade edeceği bir dönem yaşanır. Alman idealizminin ve rasyonalizminin öncülerinden Hegel’e (1770-1831) göre objektif doğruluk kişiler üstü bir durumdur zorunlu ve evrenselidir. Sübjektif doğruluk zorunlulukla doğru olmayan, evrensel olmayan objektif olarak yanlış ifade eder. Kierkegaard’a göre bu durum objektif olarak kesin olmayabilir. Objektif doğruluk herkes için, sübjektif doğruluk birey için doğruluğu ifade eder. Sanat, müzik, ahlak, din için doğruluk, bilim ve matematiğin doğruluğundan farklıdır. Amaçlar farklıdır. Ona göre “sübjektif doğruluk kişinin ne yaptığı ile ilgili olan bağlamda olmak, içe dönüklük, tutku, seçim gibi somut davranışlarla ele alınmalıdır”. Kierkegaard; herkes için doğru olarak kabul gören genel bir doğruluk olmadığını ya da objektif doğruluk kavramının mümkün olmadığını söyler. Ona göre doğruluk sübjektiftir. Bu durum dünyada geçerli olan bir durum değil Kierkegaard için geçerli olan bir durumdur. (Yaman, 2016: 30-32). Esas olarak Kierkegaard felsefi dünyasını yükselten İsviçreli Teolog Karl Barth’ın diyalektik teolojisiydi. Theodor Adorno, Kierkegaard’a farklı açıdan yaklaşarak onun düşüncesinin teolojik doğasının sonunun zayıflamaya mahkûm olacağını söyler ve Alman idealizminin unsurlarını açığa çıkarır. İdealizmin mitik unsurları romantizmin estetik idealizminde de kendini göstermektedir. Adorno bu unsurların mantıksal ve tarihsel betimlenmesini yapar ve mitin varlığının sadece Kierkegaard varoluş felsefesine özgü olmadığını “her mutlak tin idealizminde” olduğunu açıklar. Adorno’ya göre idealizmin tarihsel düşüşünü Kierkegaard, “onun başat anlamını ve aynı zamanda tarihsel hakikatini” İlan ettiği temel mitik içeriği fark etmişti. (a.g.e: 247-48).

Romantizm, her ülkede farklı biçimde gelişerek önce İngiltere, Fransa ve Almanya’da kendini gösterdi, sonra diğer Avrupa ülkelerine yayıldı. Bazı tarihçiler romantizmi, bir akım olarak değil, bir kültürel dünya görüşü, bir tarz biçiminde görmeyi tercih ederler. Tarz olarak, bize daha yakın bir yaklaşım olarak görülebilir. Çünkü romantizm sadece sanatçıları değil, sokaktaki insanların yaşamını da etkiledi. Romantizm, farklı siyasi görüşlerin gelişmesine kaynaklık etti. Erken romantikler, Aydınlanmanın öncülerinden

Jean Jacques Rousseu'un düşüncelerinden faydalandılar. Doğa, yalınlık ve duygu şairi İngiliz William Words Worth (1770-1850) lirik balatlarından yararlandılar. Rousseu ve Words Worth gerçek duygunun kökeninde doğanın deneyimlerinin kaynaklık ettiğini savundular. Lord Byron, William Blake, George Gordon, Percy Shelley ve John Keats 19 yy. başlarında İngiltere'de romantizmi temsil etmiş şairlerdi. Lord Byron Aristokrat ve varlıklı olmasından kaynaklanan, asi davranışları ile meslektaşlarına göre daha farklı bir kişilik sergiliyordu. Diğer asi ve orta sınıfın ahlaki değerlerine tepki gösteren ve bunu yapıtlarında kullanan Fransız yazar ve romancı George Sand'dır. Romantizm, erkek ve kadın rolleri konusunda yeni yaklaşımlar geliştirmiştir. 18.19 yy. erkeklerin akılcı ve mantıklı, kadınların ise daha duygusal ve sezgilerin daha gelişmiş olduğu şeklindeydi. Romantizm, duygu ve sezgiye önem verdiği için, bu durumu yüceltiyor ve erkeklerin de duygusal olabileceğini, böylelikle kadın-erkek doğasının birbirini tamamladığını savunuyordu. Romantizm bütün bu savunduğu görüşlerin yanında, muhafazakâr yanı da geliyordu. Dini duygulara önem veriliyor, Avrupa'da Hıristiyanlığın gelişmesinde önemli rol oynuyordu. Romantizmin başlangıç ve sona erişini kesin bir tarihle belirlemek doğru sayılmamakla birlikte 1850'de sona erdiği ileri sürülürse de, kendisinden sonra gelen akımları beslemeye devam eder.

Romantizmde Biçim

Romantizmin en kalıcı başarılarından biri, konunun felsefi eleştirelliği değil, sanat yapıtlarının eleştirisini temellendirmek olmuştur. Erken dönem romantiklerde, bir konu üzerinde düşüncelerini belirtirken konuya keyifle yaklaşımlarından ziyade konuya zorunlu bir düşünceyi dile getirdikleri sık rastlanan bir düşünce tipidir. Romantiklerde taklit, tavır ve üslup romantik düşünceye uygulanabilen bu uç biçim düşünseme kavramında belirgin olarak vardır. Bu kavram Novalis'in erken döneminde görülen, Fichte'in taklit dediği şeydir. Schlegel'in okur kitesinden "anlamayı anlama" talebinde bulunması gibi tavidir. Erken romantiklerde kavramı keyifle değil, zorunlulukla dile getirdikleri düşünce üslubudur. Schlegel "Kendine dönen etkinlik yetisi, ben'i olma yeteneği düşüncedir. Bu düşüncenin kendimizden başka nesnesi yoktur." der. (Benjamin, 2013: 72). Burada düşünme düşünseme eşit tutulmaya çalışılmaktadır. Romantikler daha çok düşünmenin düşünseyen doğasını sezgisel niteliğinin güvencesi olarak görmüşlerdir. Düşünseme, bir biçim üzerine yeniden biçimlendirici düşünseme ile anlaşılmaktadır. Ya da

biçimin kendi içeriğinin biçimi olduğu kendisine geri döndüğü özgürlük eylemidir. Bu da bilginin meşrulaştırılması anlamına gelir. Fichte, iç içe geçen ve tekrar geri dönen iki bilinç biçimi arasındaki dolaysız bilginin meşrulaşabileceğini düşünmektedir. Burada nesnenin bilinmesi değil, bir yöntemin biçimsel olarak kendi kendini bilmesi söz konusudur. Dolaysız bilginin nesnesi iç içe geçen bilinç biçimidir. Bu iç içe geçiş dolaysızlığın kavranabilir biricik yöntemidir. Bu epistemoloji mistik biçimciliğiyle erken romantizmin sanat kavramıyla yakın ilişkisi vardır. Erken romantikler bu teoriye bağlı kalmışlardır. Erken romantizm, sanatı düşünseme ortamının tanımı olarak açıklamıştır. Sanat eleştirisi ise bu düşünseme ortamının nesne bilgisi olarak var sayılmaktadır. Romantiklere göre gerçek olan sanatın yorumu dünya görüşlerindeki merkezi durum metafizik ilkesi değildir. (Benjamin, 2013: 121). Romantiklerde sanat yapıtının teorisi, bir yapıtın biçimsel olarak görülen teoridir. Biçimin sınırlı düşünsemesiyle özdeşirler. Dolayısıyla romantiklerde sanat yapıtı kavramı, biçimsel düşünce ile görüş alanını belirlemiştir. Fichte'nin belirttiği gibi romantiklerde düşünsemenin saf özü ile sanat yapıtının saf biçimsel görüşünde kendini gösterdiğine inanılır. Biçim yapıtın özünü oluşturan düşünsemenin nesnel bir anlatım şeklidir. Biçim bir yapıtın bütünü kapsayan canlı bir düşünseme olanağını fırsatını verir bize. Romantizmin edebiyatta kalıcı kılınması Shakespeare çevirilerinin Alman edebiyatı için biçimsel olarak gelişmesini etkilemiştir. Fakat romantikler biçimin sanat yapıtının bir güzellik kuralı olduğunu bu kuralla uyulması gerektiğinin zorunlu ön koşulu olduğunu kavramadılar. Biçimin bir kural olmadığını kabul ettiler. Romantiklerin biçim aracılığıyla saflığa ve evrenselliğe ulaşma gayretleri biçimlerin çeşitliliğini yok saymaktır. (Benjamin, 2013: 131-135). Romantizm döneminde gelişen düşünceler Avrupa'da olduğu gibi Türk edebiyatında da etkisini göstermiştir. Özellikle Shakespeare çevirilerinin edebiyat alanında etkili olması ile Hugo, Gothe ve diğer yazarların eserlerinin çevirilerini de etkilemiştir. Realist sanat anlayışında "gerçek" dokunulmayan, duyumsanmayan, deneyimlenmeyen bir düşünceye sahiptir. "Güzellik" kavramı sahici olmayan gerçek anlamda bir değer taşımayan boş bir düşünceyi ifade ediyordu. Platoncu felsefe gerçek ve güzellik kavramını, insan düşüncesinin ürünü değil, ayrı bir olgu olduğu savını ileri sürer. İnsanın becerisi olan sanat ve güzelliğin dünyayla bir bağının olmadığı yerde değersizleşmenin olduğunu dile getiren Nietzsche, insanın sanat aracılığıyla kendini arındırma yolunun daha doğru olduğunu

“yaşamı onaylamanın en yüksek sanat” olduğunu söyler. Nietzsche’ye göre, insanın dünyaya bakış açısı ve eylemi sonucunda yaşamın sanat yapıtına dönüşmesi daha epey bir zaman alacaktır. İnsanın önünde engel teşkil eden bütün anlayışlara karşı, insanın yaşamdan tad almasını sağlayan alternatif yaşam biçimi sanattır. (Bal, 2015: 250). “Sanat geçici tek başına ve belirsiz bir üretim değildir. İnsan ruhunun geliştirilmesine ve artırılmasına yani ruhsal üçgenin (ruhsal yaşantının tüm yönleri) yükseltilmesine yönetilmesi gereken bir güce sahiptir”. Sanatçı kendi işini yapamazsa yaşamda birçok eksikliklerin hissedileceği durum oluşur. İnsan ruhunu güçlendiren sanattır. Sanatın gücü artarsa sanatçı kendini mutlu hisseder. (Kandinsky, 2001: 134). Sanat tarihi konularını biçimci bir yaklaşım olarak değil de, anlamsal olarak ifade etmeye çalışan ikonografidir. İmgelerin tanımlanması, sınıflandırılması ikonografinin alanına girer. Gördüğümüz şeyi biçimsel olarak algılamanın sınırının ötesine geçmeye çalıştığımızda anlam alanına girmiş oluyoruz. Bu yalın ve ilkel kavrama olgusu tanınmaya başlanan objenin deneyimlenmesi ilişkilerde değişimlere yol açar. Bu durum karşısında belli bir duyarlılık hissediyorsak ister, istemez bizde bir tepkinin uyanmasına ve başka türlü anlamların doğmasına yol açacaktır. Bizim her gün karşılaştığımız olay ve nesnelere karşısında duyarlılık hissetmemiz bir alışkanlık olarak düşünülebilir. Bu anlatımsal ve olgusal anlam zaman ve uzam içerisinde bize doğal olarak yansır. Deneyimlerle edindiğimiz gözlemlerin bir araya gelmesiyle kültürel birikime, ulusal kimliğe, yaşadığı döneme ait genel bilgilerinin ışığında bütün davranışlar, nitelikler yorumlanarak bir biçimde, içsel anlam çıkarabiliriz. Bu anlam yani içsel anlam öze ilişkindir. Buradaki durum, görünenin ussal anlamının temelini oluşturan görünen formu açıklayan anlamdır. Bir sanat yapıtında anlam üç aşamada anlaşılabilir. Birincisi, doğal ve anlatımsal olarak başka biçimlere benzetilmesi ile algılama, buna renk, belli bir özgünlükte biçimlenmiş taş, ahşap, bitki, insan gibi doğal nesnelere benzetilmesi ile anlatımcı nitelikler aracılığıyla algılanması. İkincisi, sanatsal motif ve kavramlar arasında kurulan bağ aracılığı ile kompozisyon, yaratı ya da oluşturulan bir öyküdür. İmgelerin, motiflerin tanımlanması ikonografi alanına girer. Doğal olanın alanına karşı imgeler, öyküler ve alegoriler ile anlatılmaya çalışılan temalar kavramları anlatır. Üçüncüsü, bir ulusun, bir milletin, bir dönemin ya da bir felsefi inancın tutum ve tavrını açıklayıp bir kişiliğe bir yapıta ilkelerinin kompozisyon ve ikonografik anlam bağlamında kavranılmasıdır.

(Panofsky,1995: 27-30). Bir objenin bizde uyandırdığı etkinin karşısında önemli nitelikler, duygular ve öyküler anlamın oluşmasına neden olur.

Bir çok romantik, düşünür ve yazar orta çağa nostaljik (özlemlı) bakışla yaklaştılar. Romantizm entelektüel bir hareket olarak, bünyesinde birçok çelişik unsurları barındırabiliyordu. Kültürel olarak romantizm rüzgârları özellikle orta sınıfı etkiliyordu. Romantizm sadece belli bir kesim veya sınıf içinde gelişmeyerek, yoğun denetimi, hayal gücü ve bireyselliğe verdiği önem ile orta sınıfın dikkatini çekmişti. Dil, giyim tarzı, gündelik yaşam pratikleri genişleyerek, gerek şiirsel yanı ile gerek romantik unsurların bir arada olduğu şekliyle insan yaşantısında ve fotoğraf sanatında ifadesini buldu. (YTÜ. Toplumsal Yapılar ve Tarihsel Dönüşümler Ders notları. 2009: 145-146).

Fotoğraf Sanatında Biçim ve Romantik Etkiler

Bir sanat yapıtında, duygu, biçim, anlam ve teknik ayrı ayrı oluşturularak sonradan bir araya getirilip bir eser yaratılması olanaksızdır. Romantizmde biçimci düşüncenin fotoğraf sanatına etkisi önemli bir konudur. Biçimden bahsedildiğinde görebilmek, ayırt edebilmek, okuyup anlayabilme gibi niteliklerden söz edilir. Siyah-beyaz fotoğrafta ayırımı anlamak için nesnelerin birbirinden farklı tonlara sahip olmaları gerekir. Fotoğraf karesindeki bölgelerin farklı tonlarda olması, aynı zamanda o bölge hakkında bir fikir sahibi olmamıza olanak sağlar. Siyah-beyaz fotoğrafta biçimin temel öğesi, siyah-beyaz tonlar arasındaki farklılıklardır. Meyveleri siyah ve beyaz olarak düşündüğümüzde onları ton farklılıkları açısından ışığın yönüne göre üç boyutlu olarak görebiliriz. Romantizmde var olan duyguların aşırılığı, dramatik ışık kullanımı, yalınlık, sadelik şiirsellik gibi unsurlar, fotoğraf sanatında da kendini gösterir. Siyah-beyaz fotoğrafta biçimin, ışığın şiddetine göre belirmesi ve ona göre nesnelerin oranı, sınırları ve alanı kompozisyon niteliğine dönüşmesini sağlar. Bir fotoğrafta biçim denildiğinde, objelerin mekân içindeki yerleri, sınırları, yaygınlığı ve algılamalarını içerir. İki boyutlu kâğıt üzerinde gördüğümüz üç boyutlu imgeler yanılısaması çerçevenin içinde yer alan siyah-beyaz fotoğrafın iki boyutlu olarak algılanması renkli fotoğrafa göre daha fazla yoğun ve belirgindir. Siyah-beyaz fotoğrafın ton değerleri, mekân içinde daha belirgin ve iki boyutludur. Işığın keskinliği, yoğunluğu, niteliği fotoğraftaki objelerin doğru oluşmasında rol oynar. Nesnelere belirleyen ışığın mekân içindeki dağılımı, nesnelere arasındaki

sınırları, ayrımları yok etmesi adeta bazı nesnelere birbirleri ile birleşmiş gibi görünmesi, bazı nesnelere ışık almaları yüzünden daha belirgin olmaları, soyut ve somut görüntülerin bir arada görünmesine yol açar. (Erzen, 2004: 22-25).

Fotoğrafçıların önemli sorunlarından biri olan biçim konusu, romantik fotoğrafların da üzerinde durdukları bir sorundur. Fotoğrafçı çalıştığı konuya hâkim olmak ve bütün yoğunluğu ile ifade etmeye çalıştığı sorunu iletme istiyorsa biçimle ilgili soruna bir çözüm getirmelidir. Gözün yaptığı şey, yaşamın içerisinde fotoğrafçının seçtiği bir fotoğraf karesine odaklanmaktır. Makinenin görevi ise verilen kararın filme aktarılmasıdır. Bu durum kendi içinde bütünlüğü olan bir bakışta karar verilen fotoğraf karesi için geçerlidir. Fotoğrafta kompozisyon unsurları göze eş zamanlı görünen bir eşgüdüm olarak görülür. Bir fotoğrafta içeriği biçimden ayrı tutmak doğru bir yöntem değildir. Bu anlamda kompozisyon, beğenilen fotoğraf karesine sonradan eklenmiş gibi olmamalıdır. Fotoğrafçılıkta hareket unsurunun ortaya çıkması bir tür esneklikle konunun istenilen biçime sokulabilme özelliği ile ilgilidir. Tecrübeli fotoğrafçı hayatın ritmini, akışını bir bakışta algılayan ve konuya anında uyum sağlayanıdır. Bu nedenle yaşamın devinimlerini dengede durdukları bir anı fotoğrafçı sezmeli ve o anı sabitlemelidir. Bir fotoğraf karesinin çekimi esnasında bir şeyin eksik olduğu hissine kapıldığında uygun anı beklemek her zaman doğru bir karar olacaktır. (Sanat Dünyamız, Sayı 84:111).

Bir fotoğrafçının çektiği fotoğrafları anlık bir olay olarak düşünmek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü fotoğrafçı seçtiği fotoğraf karesi ile karşılaştığında kendisinde uyandırdığı bir etkileşimle anlamı keşfeder. Fotoğraf karesinde gördüğü bir öykü, bir açıklama bulamıyorsa fotoğrafçı için anlam da yoktur. Eğer fotoğrafçı gördüğü fotoğrafa bir anlam veriyorsa, bu anlam kaydedilerek bir başkası için de anlam ifade eder. Anlamın gizemle birlikte olduğu bu durum bir zamanın geçişiyle vardır. Bir fotoğraf bize anlamlı ise onun geçmişte bir öyküsünün, bir hikâyesinin olduğu ve gelecekte de bir öyküsünün bir hikâyesinin olacağını anlıyoruz. Fotoğrafçılar belirlediği kareyi çekerken geçmiş ve gelecek atfederler. Bir yazarın, bir ressamın yaptığı gibi aksine fotoğrafçı yalnızca bir seçim yapmak zorunda, o da çekilecek fotoğraf karesinin seçimidir. Seçilen kareye yazı ile yapılan yorumlar her fotoğraf için geçerli bir sebep olmayabilir. Yapılan yorum belki

zayıf olan fotoğraf için destekleyici bir anlam ifade edebilir.(Berger, 2016: 85).

Bir fotoğrafta, soyut ve somut görüntünün iç içe geçtiği, bazen dramatik ışık koşullarının belirlediği ve yumuşak dokunun bir arada oluşabileceği bir bölge ya da birkaç bölge de kendini gösterebilir. Bu durum izleyicide değişik bakış açısı ve değişik duyguların oluşmasına neden olur. Fotoğrafta ışığın niteliği yumuşak ya da dramatik oluşu aynı zamanda beğeni, coşku, hayranlık duygularının beslenmesine neden olur. Romantizm 'de de benzer durumlar kendini göstermektedir. Romantizmde, daha çok el değmemiş doğa, harabeler, portre, yalnızlık, duyguların aşırılığı vb. çalışmalarda görsellik ve estetik yapılanma ön plana çıkmaktadır. Konuları ele almalarında düş ile birlikte büyük bir duygusallık vardır.

Romantizmde “ben” kavramının yüceltilmesi bireyde heyecan, coşku, yalnızlık ve doğaya yönelik erken romantizmin belirgin simgesel değerlerdir. 18.yy'da klasik dönem anlayışı 19.yy'da romantizme giden eğilimde ayrı bir kulvara evrilir. Goethe, “Voltaire ile başlayan bir dünya biter, Rousseau ile bir dünya başlar” sözü bu dönemi ifade eder. (İnankur, 1997: 14). 18.yy'da sanat eğitimi geçmiş döneme göre farklılık içinde gelişir. Çünkü yeni düşüncenin rol oynadığı bilimin saygınlık kazandığı, sanatçının bilgi dağarcığının gelişmesi doğal olarak zenginleşmiştir. 18.yy. resim sanatı toplumun aydınlanma çağının araştırmacı ve hoş görülmesi dünyasından kaynaklanmaktaydı. 18.yy. resim sanatında portre, manzara resminde olduğu gibi önemli yer tutması ve saygınlık kazanması, geniş halk kitleleri tarafından çağın tutkusu haline gelir. Portre diğer resim konularından farklı olarak nişanlar, armalar, göz alıcı giysiler gibi simgeler portresini yapanların hangi sınıfa ait olduklarını ortaya koyuyordu. (İnankur, 1997: 41). Romantikler 18.yy. portre ressamlarından aldıkları ilhamla başarılı portre çalışmaları ortaya koydular. 18.yy. portre ressamları model üzerinde çalışırken, modele gereğinden fazla abartılar yapılarak farklı bir güzellikle zariflik anlayışına bağlı kalarak kadınlık yüceltmeye çalışılıyordu. Bundan dolayı modelin duruşu ve mitolojik simgelerden yararlanmak her zaman farklılık yaratmıştır. Bu konuyla ilgili Rigaud'un 1750'de akademideki söylevinde şöyle der. “Bir kadın çekici ve güzel olmayabilir, ama öyle ruhsal durumlar vardır ki yüz buna bağlı olarak zarif ve anlamlı bir ifade kazanır. İşte kadını güzelleştiren bu mutlu anları yakalamak ressamın görevidir” der. Benzer tavır 19.yy. sonlarında fotoğrafçılarda görüldü; bu sanatçılar

dekoratif olarak hazırlanan sahnelerde romantik duyguları dramatik ışık kullanımıyla portreye uyguladılar. Rigaud'un "Sanatın görevi doğanın yanlışlarını düzeltmek değil; değişen ruh halini güzelliğe yansıtarak çizgileri yakalamak gerekir, sevinç, üzüntü gibi." sözü ilk kez portrede psikolojik anlatımın ifadesi oldu. (Germener, 1996: 42).

Diderot'un 1776'da yazdığı "Essai sur La Peintur" (Resim Üzerine Deneme)'de, modern sanatı aşırı derecede şekillendiren güzelliğin ilkel gelenekleri vahşi, çarpıcı, değişik olmaları hatta hareket, şaşırtma, ürperme, öfke gibi simgesel değerleri romantik sanatçılara, yazarlara ilham verdi. Romantikler aldıkları bu ilhamı alışkanlık düzeyinde sürdürmediler. Resim sanatının geçmişteki bakış açısına tepki duydukları gibi, geçmişi her zaman önlerinde bir engel olarak gördüler. Yeni bir toplumda oluşturmaya çalıştıkları, yeni bir kültürü şekillendirmeye çalışan romantikler, tamamen geleneksel kültürden bağımsız bir dilin oluşmasını istediler. (Burgin, 2013: 166-168). Romantizmin simgesel değerleri fotoğraf sanatında da etkisini göstermiş, fotoğraf sanatının ilk dönemine göre farklı bir fotoğraf dilinin oluşmasını sağlamışlardır. Fotoğraf tarihinin belirtğine göre, Delacroix, Courbet, Corot, Gauguin ve Degas gibi birçok ressam yapıtlarında fotoğraftan yararlandılar. Bu ilişkinin diğer önemli bir yönü de fotoğrafın neredeyse günümüze kadar gelen süreçte resim sanatının estetik kuralları dâhilinde görülmesine neden olmasıdır. (Derman, 1991: 13). Anlaşıyor ki ressamlar, değişik ışık koşullarından ve doğada göremedikleri ayrıntıları tuvallerine fotoğraf aracılığıyla aktardılar.

19. yy. sonlarında, romantizme bağlı fotoğraf alanında stüdyolarda dekoratif olarak hazırlanan sahnelerde çekilen fotoğraflar ilgi odağı olur. Çeşitli desen ve aksesuarlarla desteklenen sahneler, o dönemin duygu ve düşüncesinin ışığı dramatik görüntüsü ve yumuşak bir dokunun hâkim olduğu romantik sahneleri yansıtmaktadır. 1840'ta Scottish Royal Academy üyesi olan David O. Hill'in gerçekleştirdiği "Rembrand tarzı" kalotip portre (fotoğraf 6,7) çalışmalarında duyguyu, coşku ile birlikte dramatik ışık kullanımı, onu portre sanatında ne kadar başarılı olduğunu gösterir. Hill, Edinburg sosyetesinde saygı gören bir ressam iken fotoğrafta karar kılar ve sonunda önemli fotoğraf arşivi bırakmış ilk ressamdır.

Romantizm, fotoğrafçılık mesleği ile uğraşanları da etkilemiştir. Özellikle halkın yoğun bir şekilde fotoğrafa ilgi duyması ressamları tedirgin

etmiştir. Bu ilgiden olsa gerek fotoğrafçılar da romantik öğeleri fotoğrafta kullanmak için elinden gelen çabayı göstermişlerdir. 1850 başlarında Fransa’da negatif kâğıt kullanımı, sanatsal boyut bir tekniğe -kalotip- bağlı kalmadan, fotoğrafçılar hem kâğıt negatifi, hem de saydam ve keskinlik bakımında beğenilen collodion baskı tekniğini kullandılar. Bu fotoğrafçıların en önemlilerinden Le Gray, kalotip’i perdahlı kâğıt negatif kullanmış, daha sonra cam üstüne kolodyum kullanarak yumuşak veya keskinliğin ön plana çıktığı fotoğraf çalışmaları yapmıştır. Le Gray, 1856-1859 yılları arasında birçok negatifi fotomontaj yöntemi kullanarak kolodyum baskılar ile dramatik ışık kullanımı aracılığıyla romantik deniz manzaralı fotoğraflar üretmiştir. Gökyüzünü ve deniz yüzeylerini farklı poz sürelerini uygulayarak birleştirme yöntemini kullanmıştır. Fransız Fotoğraf Cemiyeti bültenlerinde bu eserler için, "Kompozisyon ve efekt sayesinde, her şeyin bir tablo görüntüsü sağlayacak biçimde bir araya getirildiğini söylemek doğru olacaktır" diye yazar. Bu fotoğrafçılar kendilerinden önce yapılan doğrudan fotoğraf çalışmalarına karşıt olarak romantik öğelerin ön plana çıktığı fotoğraflar üretiyorlardı. (Gök, 2010: 38). Gustave Le Gray, 1850’lerin başında fotoğraf hakkındaki düşüncelerini "Kendi payıma tuttuğum dilek, fotoğrafın ticaret ve sanayi alanlarına alçalacağına, sanat alanına girmesidir. Onun tek gerçek yeri sanat alanıdır ve ben fotoğrafı hep bu yönden ilerletmeye çalışacağım" şeklinde belirtir. (Bajac, 2005: 93).

Fotoğraf 6,7. David O. Hill. kalotip portre çalışması. 1840.

Romantizmin ilk geliştiği yerlerden biri olan İngiltere’de 19. yy. da endüstrinin gelişmesiyle kentlere göçün hızla arttığı bir dönem yaşanır. Bu değişimin yarattığı olumsuz sebepler yüzünden, düşük gelir grupları daha

çok etkilenir. Bu durumdan en çok etkilenen çocukları Sanayinin etrafında toplanan yoksulların arasında uyuşturucu oldukça yaygın biçimde kullanılıyordu. Diğer taraftan sanayi artıkları hava ve suyun kirlenmesine yol açıyordu, bu yüzden çocuk ölümleri artıyordu. Ailelerin parçalanması, çocuk ölümlerin artması ve bu alt-üst oluş süreci fotoğrafçıların ilgisini çekmeye başlamıştı. Diğer taraftan, Aristokrat ve üst sınıf çocuklarının fotoğraflarını çekmek bu sınıfların yaşam biçimlerini öğrenmek için fotoğraf bir araç olarak kullanıldı. Günümüzde fotoğraf tarihinde kullanılan ölü çocuk fotoğraflarının bazıları Lewis Carroll (1832-1898) ve Julia Margaret Cameron'un (1815-1879) o dönemde çektiği fotoğraflardır. Bu fotoğraflar romantik dönemin düşünce yapısına uyumlu hale getirmek için çocukların bozulmamış saf ve masumiyete sahip olduklarına inanılırdı. Bu masumiyet ve romantik hevesin enstrümanı fotoğraf oldu. Fotoğraf, anıları yarına taşıyarak zamanı durduruyordu. (Topçuoğlu, 2000: 60-61). Ölü çocuk fotoğraflarının üzerimizde uyandırdığı etkileşimde biçim ve anlamın keşf edilmesinde, görünen bir öykünün açılımını buluyoruz. Anlamlandırdığımız fotoğrafın bir gizemle birlik içinde olduğu ve bizde değişik duygu düşüncenin oluşmasına neden oluyordu. Aslında ışığın dramatik koşullar içinde kullanılması coşku ve hayranlık duyguların gelişmesine sebep olurken, fotoğrafların portre aracılığı ile bize aktarılan duygu ve düşüncenin aşırılığı görsel bir yapılanmayla birlikte olayı ele almada düşle birlikte duygular öne plana çıkmaktadır.

Fotoğrafçılar o dönemde çocuklara değişik roller ve anlamlar yüklemeye çalıştılar. Cameron, kız çocuklarını dramatik ışık kullanımıyla yumuşak dokuların ön plana çıktığı ve aşırı duyguların betimlenmeye çalışıldığı değişik rollerde fotoğraflamıştır. Bazen masal kahramanı, bazen bir melek, bazen de Hz. İsa rolünde. 19.yy.da İngiltere'de teatral kostümlerle kurgusal fotoğraf çekmek bir tarz olarak yaygınlık kazanmıştı. Cameron'un kurgusal fotoğraflarındaki kostümler mizansenlerle modellerini dönüştürmeye çalışırdı. Cameron'un çocuk portreleri, dış görünüş, ruh hali ve getirdiği yorumla modernist bir tavır sergiliyordu. Bundan dolayı ebedileştirmeye çalıştığı çalışmalarını "Pre-Raphaelite" resmin yeniden değerlendirmesi, modernist sanat anlayışının daraldığı ve Cameron'un portrelerinin önemi yeniden esin kaynağı olarak anlamlandırılmaya çalışıldı. Çıplaklığın tabu haline gelmesi her dönemde sanatçıların ilgisini çekmiştir. Bunun için bütün sanat yapıtlarında çocukların cinselliğini gösteren, söz eden "cinsel tacize"

hedef göstermek diye bir amaçlarının olmadığı, fotoğrafçının “güzel” olanı göstermeye çalıştığı anlaşıldı. Bundan dolayı Carroll’un çocuk fotoğrafları masumiyetlerini korurken, Cameron’un çocukları istediği kompozisyonda göstermek istemesi ile tartışmaya açık kapı bıraktığını söyleyebiliriz. (Topçuoğlu, 2000: 78). Carroll, yirmi beş yılı aşkın bir süre içinde büyük bir sevgiyle ve ciddiyetle romantik döneme özgü olan coşkulu, yumuşak ve dramatik ışık kullandı. Bu aşırı duygularla sürekli bir arayış içinde çocukların, özellikle kız çocukların portre fotoğraflarını çekti.

1860’larda J. Margaret Cameron, yaşadığı dönemin tarzını fotoğraflarına yansıtmaya çalışan önemli kadın fotoğrafçılardandır. Bu dönemin politik ve toplumsal yaşamında egemen olan Victoria kültürü, Cameron’un fotoğraflarında etkisini göstermiştir. (Fotoğraf, 8, 9). Gerek korumacılık duygusunun hissedildiği, gerek bu kültürden beslenmesi bir takım tutucu veya totaliter yaşam biçiminin katı kurallarının uygulandığı bir dönemde, annelik olgusu aile içerisinde korumacılığı temsil ediyordu. Bundan dolayı, İngiltere’de kadın figürün ön planda görüldüğü söylenebilir. Cameron bu dönemin entelektüel çevreleriyle kurduğu ilişkiler, fotoğraf çalışmalarına kaynaklık etmesini sağlamıştır. 1860’larda ürettiği portre çalışmalarını albümen baskı tekniği ile gerçekleştirmesi onu fotoğraf çevresinde tanıtılmasına katkı sağlayan nedenlerden biriydi. Bu dönemde fotoğrafın sanat sayılması için gerek baskı gerek doğrudan film üzerine yapılan müdahalelerin aksine Cameron çekim anında optik müdahalede bulunarak soft-focus, net ve keskinliğin bozulması için çekimler yapmıştır. Soft-focus tekniği ile ürettiği portre fotoğraflarını, klasik dönem resimlerini andıran, İncil’den bazı hikâyelerin betimlendiği romantik sanat anlayışından beslenir. Fotoğraflarına yansıttığı dramatik ışık ve yumuşak doku, hâkim olduğu romantik sahne kullanımından anlıyoruz. Cameron’nun yaptığı, modelinin fotoğrafından nasıl bir sonuç alacağından önceden sezmesi ve gözlerinin önündeki olayı çözümlemesidir. Bundan dolayı günümüzde bu fotoğrafların kendine özgü görüntüleri ve anlamı var.

Fotoğraf, 8,9. Julia Margaret Cameron. albümen baskı, 1866.

Cameron'un fotoğraflarının dünyayı açıklamanın yolunu aydınlattığını ve bir dergiye, kitaba ve bir deneyime ait olduklarını anlıyoruz. Ölümünden sonra Alfred Stieglitz, Camera Vork dergisinin bir sayısını Julia Margaret Cameron çalışmalarına ayırmıştır.

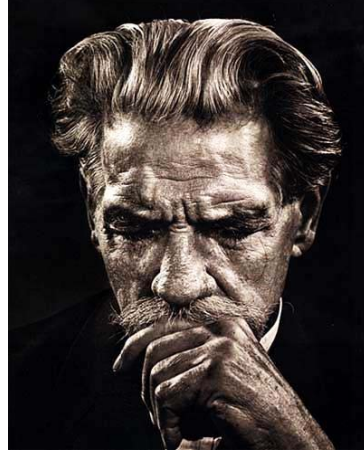
Levis Carroll, fotoğraf çalışmalarında 1856'da başladığı pratik uygulamalarına 1860'lardan sonra daha çok genç kızların portre çekimlerine ağırlık vererek sürdürür. Cameron, ilk dönemde ara-sıra fotoğraf çeken bir fotoğrafçıyken daha sonra çevreyi, hizmetçileri, memur ve çiftlik yaşamını esas alan fotoğraf çalışmasını içeren serisini oluşturur. (Eastman, 2011: 404). Carroll, küçük kızların fotoğraf çekme seanslarında çocukların hayranlık duyacağı söz oyunları ile onları rahatlatarak bir duruma getiriyordu. Carroll'un kekeme olması çocuklarla konuşmasına engel değildi. Aksine onlarla konuşurken rahatlıyordu. (Sanat Dünyamız, 2002: sayı, 84: 96)

Stüdyolarda müşterilerin istekleri doğrultusunda portre ağırlıklı fotoğraf çekimleri yaygınlık kazanmaya başladıktan sonra, portre fotoğrafçılığının önemi daha da arttı. Romantizmde esas değişimler 1920-1930 yıllarda portre fotoğrafçılığının yayılmasıyla başladı. Bu dönemde Vogue, Harper's Bazaar ve Vanity Fair gibi moda dergilerinin dünyada ilgi görmesiyle birlikte bu dergiler portre fotoğrafının tanıtılmasına katkı sağladılar. Fotoğrafçılar şıklığın, zarafetin ve cazibenin en iyi şekilde yaşandığı dönemin rekabetini yoğun bir şekilde yaşadılar. Film setlerinde sesli çekilen sahnelerin ışık yöntemlerini kendine rehber edinen Baron De Meyer (1868-1949) (Fotoğraf, 10) moda fotoğrafının öncülerinden sayılır. Meyer fotoğrafı, teatral bakış açısının ağırlıkta olduğu bir yaklaşımla

kullandı. Kendi geliştirdiği ışıklandırma yöntemleriyle romantik fotoğraflar elde etti. De Meyer 1913-1940 döneminde önce Vogue ile daha sonra, Harper's Bazaar'da ünlülerin fotoğrafçısı olarak çalıştı. Önemli portre fotoğrafçılarından biri de, Mardin doğumlu Kanada vatandaşı fotoğrafçı Yousuf Karsh'tır. (1908–2002). (Fotoğraf, 11) Karsh, On altı yaşında Kanada'da Sherbrooke kentinde fotoğrafçılık yapan dayısının yanına gitti. 1928-1931 döneminde Boston'da bir portre fotoğrafçısının yanında çalıştı. 1932'de Kanada'ya döndü ve Ottawa'da kendi stüdyosunu açtı. 1960'ların başında Karsh'ın çağın önemli kişiliklerinin portre ağırlıklı çalışmalarında Low-key-high-key ışık yöntemiyle çoklu ışık sistemiyle romantik çağrışımlar yapan portreler çekmesi onu portre fotoğrafçılığında dünyada ön plana çıkarmıştır. Bu anlamda başarılı çalışmalarından dolayı Kanada hükümeti, 1935'te onu portre fotoğrafçısı olarak görevlendirdi.

R. 10. B. De Meyer.1907.

R. 11. Yousuf Karsh. 1954.

Romantik tarzda fotoğraf üreten diğer fotoğrafçı Gertrude Kasebier'dir. (1852-1934) (Fotoğraf, 12) 1900'de fotoğraflarının ön plana çıkmasıyla İngiltere'de Carine Cadby ile Linked Ring Brotherhood'a kabul edilen iki kadın fotoğrafçıdan biridir. Kasebier, Stieglitz'in Photo-Secession (1902) grubunda eserler vermiş ve çalışmaları Camera Work dergisinde yayınlamıştır. Genellikle Amerika yerlilerinin portre çalışmasını yapmış bir sanatçıdır. (Fotoğraf, 13-14). Çalışmalarında çizim ve resme de yer veren sanatçı, Almanya'da fotoğraf kimyası öğrenir. Brooklyn'de resim ve fotoğraf alanında eğitim alır. Işığın dramatik kullanımı ve yumuşak dokulu fotoğraf çalışmasıyla romantik portreler üretmiştir. Yaptığı platin baskı çalışmasıyla

tanınır. New York'ta fotoğraf stüdyosu açar ve 1900'da Linked Ring Brotherhood ve daha sonra Photo Secession kurucuları arasında yer alır.

Fotoğraf, 12. Gertrude Kasebier.

Fotoğraf, 13,14. G. Kasebier. Amerika yerlileri.

Diğer önemli fotoğrafçı ve model Sarah Moon'dur (1941 -). Moon, fotoğraf çalışmalarında kullandığı romantik dönemi çağrıştıran duygulu ve dramatik ışık kullanımını geniş kitleler tarafından beğenilmesine yol açar. Moon Yahudi bir ailenin çocuğu olarak İngiltere'den Fransa'ya göç etmek zorunda kalmış ve çocukluğunda çizim dersleri almıştır. Asıl adı Marielle Warin olan sanatçı 1960-1970 döneminde Londra ve Paris'te, Marielle Hadengue ismiyle Marie Claire, Harper's Bazaar, Elle, Pirelli Calendar, Dior, Vogue vb. farklı ajanslara modellik yapmış, çeşitli ulusal ve uluslararası ödüller almıştır. Sarah Moon, 1967 sonrası film yapımcılığı yaparak Hamburg, Moskova, Prag, Kyoto, Paris, New York ve Arles sanat galerilerinde fotoğraf sergilerine ağırlık vermiş, dramatik ışık aracılığıyla yumuşak dokuyla elde ettiği romantik dönemi çağrıştıran fotoğraflar üretmiş ve yayınlamıştır. (Fotoğraf, 15) (Photo Book, 2009: 416).

Fotoğraf, 15. Sarah Moon

Büyüleyici portre çalışması ile bir döneme damgasını vuran önemli fotoğrafçılardan biri de Cecil Beaton'dur. (1904-1980) Beaton Londra'da doğmuş ve Cambridge'de öğrencilik yapmıştır. Mükemmel kabiliyetli olması onu birçok alanda ürün vermesine sebep olmuştur. Yazar, ressam, illüstratör ve kostüm tasarımcısı olan Beaton, bütün bunlara rağmen kendini işine adanmış profesyonel bir fotoğrafçıydı. 1930'da moda fotoğrafçılığı, 1939-1945 döneminde kraliyet ailesi ve bakanlık fotoğrafçılığını yaptı. Tutkuyla bağlı olduğu sanatsal portre çalışmasının yanında, 1940-1970 döneminde diğer mesleği olan kostüm tasarımcılığı yaptı. 1958 yapımı "*Gigi*", 1964 yapımı "*My Fair Lady*" filmleri ile en iyi kostüm tasarımı dallarında kazandığı üç Oscar ödülü bulunmaktadır. Sayısız ünlünün portre çalışmasını yaptı. (Photo Box, 2009: 126). Cecil Beaton'un 13 Mayıs-26 Temmuz 2015'te Pera Müzesi'nde 1920-1970 dönemine ait yaptığı büyüleyici portre çalışmalarından derlenen sinema sanatçıları, yazarlar, entelektüeller ve kraliyet ailesi portrelerinden oluşan bir sergi düzenlendi. Cecil Beaton 1927-1956 döneminde Vogue Dergisi için tasarladığı kapak fotoğrafları, (*Fotoğraf, 16*) ikinci Dünya Savaşı esnasında Winston Churchill'i ofisinde çektiği fotoğrafı (*Fotoğraf, 17*) ve Life dergisine kapak olan bombayla yaralanmış üç yaşındaki Eillen Dunne'in portresi unutulmaz kareleri arasında yer alır.

Walter Nurnberg (1907-1991), Marcus Adams (1875-1959), David Hamilton (1933 -2016) da diğer fotoğrafçılar gibi şiirsel, dramatik, romantik çalışmalarla büyüsel denilebilecek anlamda başarılı fotoğraflar üretmişlerdir.

Fotoğraf, 16. Cecil Beaton, Balerin Linden, 1954, Vogue

Fotoğraf, 17. Cecil Beaton, Winston Churchill, 1940. Anya

Getrude Kösebier, Baron De Meyer, Levis Carroll, Yousuf Karsh, Sarah Moon, Julia Margaret Cameron, Cecil Beaton vd. fotoğrafçıların yaptığı çalışmalarda insanı büyüleyen bir etki yaratıkları hissine kapılırız. Onların fotoğraflarındaki olaylar, sorunlar, düşünceler belli bir durumu anlatmak için görüntülenmişlerdir. Cameron, Carroll, Baron De Meyer, S. Moon ve diğer fotoğrafçıların, yaşamın içinden alınan fotoğraf kareleri aslında bizim için gerçekliğin senaryoya dönüşüm gösterdiği bir niteliğe bürünmektedir. Geçmişten izler taşıyan bu fotoğraflar, bize tarihsel bilinç taşırlar. Bu fotoğraflara yazılan metin, bizim görüntü ile aramızdaki bağın anlaşılmasında yetersiz olabilir. Yazılan metin her zaman anlam kargaşasına yol açabileceği gibi, bizi fotoğraftan uzaklaştırabilir. Kavramsal olarak fotoğrafları açıklamaya çalıştığımızda büyüsel etkileşim yaşarız. Aslında fotoğraflara bakıldığında edindiğimiz deneyimler, bilgiler ve yapacağımız değerlendirmelerde, insan kendini metinlerin bir işlevi olarak görmeye başlar. Metinler görselleşemediğinde ve bir açıklama yapılmadığında etkinliğini kaybederler. Bundan dolayı metinleri tekrar görsel olarak açıklamak için bir aygıt tarafından üretilen teknik görüntüler icat edilmiştir. Böylece metinler yeniden yaşamamızda var olmaya başladılar. (Flusser, 1991: 14-16). Teknik görüntü denildiğinde, yansıyan ışığın, ışığa duyarlı malzemenin optik, kimyasal ve mekanik süreç sonucunda oluşan ve günümüzde metinlerin yerini alan görüntülere işaret edilmektedir. Teknik görüntüler aynı zamanda büyüsel bir yapıya sahiptirler ve gerçekliği farklı bir düzeyde sürdürürler. Şöyle ki, bir ekran ya da bir sinema perdesindeki görüntünün çekiciliği ile tarih öncesine tarihlenen bir obje karşısında duyulan çekicilik farklıdır. Televizyon ve sinema görüntüleri eski mağara

resimlerinden ve duvar fresklerinden farklı bir gerçeklik içinde olurlar. Tarih öncesine ait olan büyüler tarihsel bilincin öncesine aittirler. Eski büyüler dünyanın değişmesinde rol oynamaya çalışırken tarih sonrası ya da günümüzde ki teknik görüntülerin yaydığı büyüsellik bizim dünya ile ilgili edindiğimiz kavramları değiştirmeyi hedeflemektedir. Onun için daha soyut bir büyüsel dünyada yaşadığımız söylenebilir. (Flusser, 1991: 20).

1960'larda endüstrinin gelişmesiyle birlikte, duygusal ve dramatik ışık koşulları ticari ve sanayi fotoğrafçılığında da kullanıldı. 1930'larda Avrupa'da "yeni objektiflik" akımı Amerika'da photo secession'un gelişmesi romantizmin gerilemesine sebep olan nedenler arasında sayılabilir. Paul Strand ve photo secession romantizmden sıyrılan bir anlayışın temsilciliğini yaptılar. 1960'a kadar romantizm kendini korumaya çalışmışsa da gelişen teknolojik gelişmeye paralel olarak değişen fotoğraf, yeniçağa göre biçimlenme göstermiştir. (Kanburoğlu, 2007: 394). Sanat tarihinde 18.yy. sonlarına doğru başlayan Almanya, Fransa ve İngiltere'de sanatçıların kendilerine has nitelikte eserler vermesiyle başlayan romantik akım 1850'lere kadar devam eder. Diğer taraftan fotoğrafın icadı ile birlikte romantik fotoğraf her dönemde ilgi görmüş ve günümüze kadar etkinliğini sürdürmüştür.

Sonuç

18 yy. da klasik sanat; akla, mantığa, her şeyde dengeye önem vermeye çalışırken romantizm duyguların, özgürlüğün ve hayal gücünün ön planda olmasına çalışıyordu. Bu akımın sanatçıları bireyselliğe, öznel deneyimlere önem vererek kendi kişisel tepki ve duygu yoğunluğunu ifade ettiler. Mutluluğa erişmek kişinin, tamamıyla iç dünya yapısına ve duygularına verdiği değer, akıl ve mantık görüşünden daha önemliydi. Romantizm, daha çok yaşamın önünde engel teşkil eden bütün kurallara karşı, insanın düş gücünü hayata geçirmesiyle toplumda huzursuzluğun düzeleceğini savunmuştur.

Romantizm, belirli bir üslup benimsemeyerek coşkuyu, düşselliği, melankoliyi, kaygıyı yaşayarak doruk noktasına taşıdı. Turner ve Delacroix'te coşkuyu yaşarken, Shakspeare, Byron, Hugo'da dile getirilen fırtınalar, uçurumlar, hayal gücünün getirdiği diğer öğeler önemli yer tutar. Romantizm' de akıl ve sağduyunun karşısında coşku ve hayal ön plandadır.

Dış dünya abartılarak betimlenir, Orta çağ efsaneleri ve din duygusu önem kazanır. Duygu ve düşünceler şairane olarak dile getirilir.

Romantizmin edebiyatta kalıcı kılınması Shakespeare çevirilerinin Alman edebiyatı için biçimsel olarak gelişmesini etkilemiştir. Fakat romantikler biçimin sanat yapıtının bir güzellik kuralı olduğunu bu kuralla uyulması gerektiğinin zorunlu ön koşulu olduğunu kavramadılar.

Romantiklerde taklit, tavır ve üslup romantik düşünceye uygulanabilen bu uç biçim düşünseme kavramında belirgin olarak vardır. Bu kavram Novalis'in erken döneminde görülen, Fichte'in taklit dediği şeydir. Schlegel'in okur kitlesinden "anlamayı anlama" talebinde bulunması gibi tavidir.

Romantik ressamlar daha çok manzara resmini yapmaya çalışırken, fotoğrafçılar ise portreyi daha çok ele almışlardır. Portrenin manzara ve diğer kompozisyon türlerinden daha çok ilgi görmesi, romantik sanatçılarının devinim, coşku, düşsellik, duygu, dramatik ışık kullanmaları ve halkın portre türünü kendilerine daha çok yakın bulmalarından kaynaklanmaktadır. Romantik dönemde, portre alanındaki gelişme ayrı bir öneme sahiptir. Sanat tarihinde portre, izleyicinin en çok göz göze geldiği ve görülmeye hazır vaziyette duran birer sanat eserleridir. Portre resim sanatında da en çok ilgi gören ve aynı zamanda bir güç ve iktidar aracı olarak kullanılmıştır. Resim tarihinin her döneminde portrenin ayrı bir önemi vardır. Fransız Katolik Kilisesi Kardinali ve Kral XIII Louis döneminde başbakanlık yapmış Plessis de Richelieu (1585-1642) güç ve iktidar aracı olarak portresini ressam Philippe de Champaigne'ye yaptırarak, on sekiz yıl iktidarı süresince üç milyon Livre'den fazla para ödenir. Siyasiler, çoğu zaman portreyi kendi amaçları doğrultusunda iki açıdan önemsemişlerdir. Birincisi kendi iktidarını korumak ve üstün kılmak için, diğeri de dışardaki rakip güçlerini ezmek için kullanmışlardır. (Leppert, 2009: 212).Fotoğraf tarihinde de bu tür örnekler vardır. Cecil Beaton ve Yousuf Karsh'ın fotoğraf tarihine mal olmuş W. Churchill portresi güç ve iktidarı simgeler. Alman fotoğrafçı Agust Sander'in bu gün elimizde kalan 1920'lerde başladığı Alman toplumunun her kesiminden çektiği portre çalışmalarından bir kısmı kurtulabilmiştir. Çünkü Gestapo tarafından 1936'da bütün negatifleri imha edilmiştir. Vietnam doğumlu Pulitzer ödülü sahibi ünlü fotoğrafçı Nick Ut'un 8 Haziran 1972'de Vietnam iç savaşında napalm bombasının atılmasında yanarak çıplak olarak kaçmaya çalışan Kim Phuc fotoğrafı hala

hafızalarımızda yerini koruyor. Eddie Adams'ın 1968'de Saigon'da çektiği, General Nguyen Ngoc tarafından Vietcong'lu tutuklunun kafasına dayadığı silahla idam edilmiş portresi, fotoğraf tarihine mal olmuştur. Rene Burri'nin 1963'te Havana'da çektiği ünlü Che fotoğrafı da bu mesajı veriyor, Dorothea Lange'in 1936'da California'da çektiği göçmen anne portresi' de aynı mesajı veriyor. Hepsi kendi dönemlerine damga vurmuş, savaşın durdurulmasında işlevsel rol oynamış, insan ve dünyası arasına girmiş portre fotoğraflardır. Savaşın acımasızlığı, insan bedenini yok etmeye muktedir kılınmak isteniyorsa fotoğrafta, savaşın yok olması için karşı bir mücadele ile kendini göstermektedir. Romantizm döneminde' de Goya, Delacroix, John Constable, Turner'in resimleri benzer etkiyi göstererek adaletsizliğe karşı mücadele ettiler.

KAYNAKLAR

- Akış, Yasemin. (2016) *Özne, Güz 25. Kitap. Felsefe Bilim ve Sanat Yazıları*. Çizgi Kitabevi. Konya.
- Bal, Metin. (2014) *Özne, Güz 21. Kitap. Felsefe Bilim ve Yazıları*. Çizgi Kitabevi. Konya.
- Berger, John. (2016) *Bir Fotoğrafı Anlamak*. İstanbul, Metis Yayın.
- Burgin, Victor. (2013) *Fotoğrafı Düşünmek*. İstanbul, Espas Yayın.
- Bajac, quentin. (2005) *Karanlık Odanın Sırları*. İstanbul. YKY.
- Benjamin, Walter. (2013) *Alman Romantizminde Sanat Eleştirisi Kavramı, Çevirenler, Elçin Gen, Mustafa Tüzel, İstanbul. İletişim Yayın.*
- Claudon, Francis. (1988) *Romantizm Sanat Ansiklopedisi, Çevirenler, Özdemir İnce, İlhan Usmanbaş, İstanbul. Remzi Kitabevi.*
- Derman, İhsan. (1991) *Fotoğraf ve Gerçeklik, İstanbul. Ağaç Yayın.*
- Eastman, George. (2011) *A history of Photography*. The George Eastman House Collection, Taschen
- Erzen, Jale. (2004) *Fotoğraf notları, İstanbul. Say yayın.*
- Flusser, Vilem. (1991) *Bir Fotoğraf Felsefesine Doğru*. İstanbul. Ağaç Yayın.
- Germener, Semra.(1996) *18.yy. Avrupa Resmi*. İstanbul. Kabcacı yayın.

- Gök, Kemal (2010) *Fotoğraf Sanatında Resimsellik*. MÜGSE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İst.
- Gombrich, E. H. (1992) *Sanatın Öyküsü*, İstanbul. Remzi Kitabevi.
- İnankur, Zeynep. (1997) *19.yy Avrupa'sında Heykel ve Resim Sanatı*. İstanbul. Kabalıcı yayın.
- Kanburoğlu, Özer. (2007) *A'dan Z'ye kadar fotoğraf*. İstanbul. Say Yayın.
- Kandinsky, Wassily. (2001) *Sanatta Ruhsallık Üzerine*. İstanbul. Altıkırkbeş yayın.
- Leppert, Richard. (2009) *Sanatta Anlamın Görüntüsü*. Çeviren, İ. Türkmen, İstanbul. Ayrıntı yay.
- Meydan Larousse*. (1992) 17. Cilt, İstanbul. Sabah Gazetesi.
- Meydan Larousse*. (1992) 11. Cilt, İstanbul. Sabah Gazetesi.
- Panofsky, Ervin. (1995) *İkonografi ve İkonoloji*. İstanbul. AFA Yayın.
- Pevsner, Nikolaus. (1977) *Avrupa Mimarlığı*. İstanbul. Cem Yayınevi.
- Sanat Dünyamız* (2002) Sayı 84. İstanbul. Yapı Kredi Yayın.
- Şenyapılı, Önder. (2004) *The Art Millennium, Romantizm*. İstanbul. Boyut Yayın.
- Taschen. (2011) *A History of Photography From 1839 to The present*.
- Topçuoğlu, Nazif. (2000) *Fotoğraf Ölmedi ama Tuhaf Kokuyor*. İstanbul. YKY.
- Turani, Adnan. (2010) *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Theoplile, Gautier. (1975) *Romantizmin tarihi*, Çeviren, Necdet Bingöl, İstanbul. MEB.
- Türkçe Sözlük. (1998) Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Toplumsal Yapılar ve Tarihsel Dönüşümler*. (2009) İstanbul. YTÜ.
- Thames & Hudson. (2009) *Photo Box*. Thames & Hudson Ltd, London.
- Wight S. Frederick. (1954) *GOYA*. Pocked Books, Inc, New York.

